

IZVORNI NAUČNI ČLANAK

Mr Miroslav Stevanović*

MEĐUNARODNI PRAVNI PROBLEM ORUŽANOG SUPROTSTAVLJANJA TERORISTIČKOJ GRUPACIJI „ISLAMSKA DRŽAVA” U SIRIJI

Apstrakt: Cilj članka je analiza funkcionisanja sistema kolektivne bezbednosti na primeru oružane akcije koalicije protiv „Islamske države u Iraku i Siriji” (ISIS) na teritoriji Sirije. U analizi se polazi od pretpostavki da terorizam ne predstavlja suo ipso pravni osnov za primenu sile prema međunarodno priznatoj državi i da nezakonita upotreba sile protiv države predstavlja terorizam u materijalnom smislu. Navedeno polazište iziskuje operacionalno određenje međunarodnog terorizma i prirode ISIS-a, kao nosioca terorizma i represivne vladavine. Međunarodno suočavanje sa pretnjom koju predstavlja ISIS podvrgnuto je analizi sa aspekta saobraznosti prakse oružanih akcija koalicije protiv ISIS-a sa međunarodno-pravnim okvirom. Dobijeni rezultati pokazuju da se primenom sile, mimo Saveta bezbednosti UN, ISIS faktički prihvata kao entitet izvan postojećih država. Nelegalna primena sile protiv suverenih država, makar iz legitimnih motiva, podrija sistem kolektivne bezbednosti UN i može dovesti do odgovornosti za humanitarne posledice.

Ključne reči: međunarodni terorizam, represivni režim, odgovornost za zaštitu, samoodbrana, humanitarna intervencija, kolektivna bezbednost.

1. UVOD

Nad delovima teritorije međunarodno priznatih država efektivnu kontrolu vrši takozvana „Islamska država u Iraku i Siriji” (ISIS), koja primenjuje terorističke metode i ispoljava dalje teritorijalne pretenzije. ISIS sprovodi represivnu vladavinu tako što uskraćuje humanitarnu pomoć stotinama hiljada Sirijaca, sistemski primenjuje diskriminaciju i surovo i nečovečno postupanje poput silovanja, mučenja, dekaputiranja i ostav-

* Savetnik u Bezbednosno-informativnoj agenciji Republike Srbije
e-mail: mstvnv297@gmail.com

ljanja razapetih tela na trgovima danima, koji mogu predstavljati zločine protiv čovečnosti.¹

Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija (SBUN) 2014. godine osudio je sistematsko kršenje ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava od strane terorističkih grupa, ISIS-a i Al Nusra fronta (ogranak Al Kaide) i izrazio zabrinutost da su pod kontrolom ovih grupa delovi Iraka i Sirije, ali je kao primarnu odgovornost država članica UN, *ergo* i Iraka i Sirije, naglasio zaštitu civilnog stanovništva na svojoj teritoriji.² U okviru SBUN postoji saglasnost da ISIS predstavlja pretnju za međunarodni mir i bezbednost,³ ali ne i o obaveznim merama oružane sile protiv te grupacije.

Koalicija koju predvode SAD i u kojoj učestvuju i neke regionalne države izvodi vazdušne udare na ciljeve ISIS-a, na teritoriji Iraka i Sirije. Istovremeno, ova koalicija podržava i pobunjenike protiv vlasti sirijskog predsednika Bašara al Asada, koja je u sukobu sa ISIS-om, a pojedine članice bombarduju elemente terorističke mreže, pozivajući se na pravo na odbranu od pretnje za svoju nacionalnu bezbednost.

2. POIMANJE TERORIZMA U FUNKCIJI SUPROTSTAVLJANJA MEĐUNARODNOM TERORIZMU

Suštinski element terorizma je nasilje, bilo fizičko, psihičko ili pretnja nasiljem. Ono, kao element terorizma, treba da ispunjava dva uslova: da je nezakonito i da je posledica kvalifikovanog stanja svesti u pogledu umišljaja, motiva, žrtava, dejstva i cilja. Da bi se neka aktivnost okvalifikovala kao terorizam, potrebno je utvrditi: nasilje kao način delovanja, planirano izazivanje straha i psihičkih reakcija kao dejstvo i politički cilj aktivnosti. Reč je, najopštije gledano, o upotrebi neprimerenog nasilja u funkciji političkog cilja a, zavisno od aspekta, elementi se kombinuju u različita određenja terorizma:

- nelegitimna upotreba sile da se postigne politički cilj kada su meta nevini ljudi;⁴
- nezakonita upotreba ili pretnja upotrebom politički motivisanog i tajno organizovanog nasilja od strane grupe čiji je cilj da iznudi

1 Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, *Rule of Terror: Living under ISIS in Syria*, A/HRC/28/69 (5 February 2015), Annex II, para. 2, p. 27.

2 UN Security Council, Resolution, UN doc. S/RES/2170 (15 August 2014), Preamble.

3 UN Security Council, UN doc. S/RES/2249 (20 November 2015), Preamble.

4 Laqueur, W., 1987, *The Age of Terrorism*, Boston, Little & Brown, p. 72.

- emotivnu reakciju mete (tzv. psihološka meta) kako bi se psihološki navela da se ponaša na način na koji grupa želi;⁵
- nezakonita upotreba sile ili nasilja protiv lica ili imovine da se zastraši ili prisili vlada, civilno stanovništvo ili bilo koji njegov segment, u cilju postizanja političkog ili društvenog cilja;⁶
 - oblik organizovanog, individualnog ili institucionalizovanog političkog nasilja, obeležen brutalnim fizičkim i psihološkim metodima političke borbe kojima se obično u vreme političkih i ekonomskih kriza, a ređe u uslovima ekonomske i političke stabilnosti jednog društva, sistematski pokušava da se ostvare „veliki ciljevi” na način potpuno neprimeren datim uslovima;⁷
 - planski akt nasilja, koji preduzimaju društvene grupe, s ciljem očuvanja ili osvajanja vlasti i koji u svom biću sadrži socijalno-psihološku, odnosno političku komponentu;⁸
 - organizovana i sistematska primena nasilja, sa namerom da se izazovu strah i slične nesigurnosti građana, naruši autoritet države ili ostvare neki politički ciljevi;⁹
 - primena organizovanog i sistematskog nasilja nedržavnog subjekta ili države, odlučnog da i najgrubljom fizičkom silom nad žrtvom prioritetno izazove komplekse straha ili nesigurnosti, zebnje ili apatije u sredini iz koje je neposredna žrtva napada, da bi se postigao politički cilj.¹⁰

Kada je reč o međunarodnom terorizmu, zbog problema razlikovanja terorističkih grupa i legitimnih oslobodilačkih pokreta, kvalifikacija često zavisi od političkog odnosa snaga. Državni organi SAD, trenutno vodeće sile u međunarodnim odnosima, međunarodni terorizam operacionalizuju dvojako. Sekretarijat odbrane – posredno, tako što primenu ofanzivnih tajnih kontraobaveštajnih aktivnosti legitimise protiv ciljeva povezanih *inter alia* sa „sračunatom upotrebom nasilja ili pretnje nasiljem da usadi strah u nameri da se primora ili da se zaplaši vlada ili društvo u nastojanju da se postignu ciljevi koji su uglavnom politički, verski, ili ideološki”,¹¹ koje prevazilaze okvir pojedinačne države. Državni sekreta-

5 Drake, C. J. M., 1998, *Terrorist Target Selection*, New York, St. Martin's Press, p. 10.

6 18 U.S. Code, § 2331(1), (3); U.S. Code 2656(d).

7 Simeunović, D., 2009, *Terorizam, Opšti deo*, Beograd, Pravni fakultet u Beogradu, str. 80.

8 Milošević, M., 1988, Terorizam kao krivično pravna kategorija, *Bezbednost*, 4, str. 337–347.

9 Dimitrijević, V., 1982, *Terorizam*, Beograd, Radnička štampa, str. 37.

10 Mijalkovski, M., 2003, *Terorizam i protivteroristička borba*, Beograd, Vojna akademija, str. 75.

11 Department of Defense, 2015, *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, pp. 176, 245, (<http://goo.gl/dqJHcz>, 07.12.2015).

rijat – neposredno, tako što kao međunarodni terorizam određuje svako predumišljajno, politički motivisano nasilje nad neborbenim ciljevima od strane podnacionalnih nivoa grupa ili agenata, obično sa ciljem da se utiče na javnost, na teritoriji jedne ili više država.¹²

Činjenica da međunarodni terorizam mogu da vrše i „agenti” država i grupe nad kojima države ostvaruju kontrolu, za koje se odgovornost može pripisati konkretnoj državi, otvara problem suverenih nosilaca međunarodnog terorizma. Nastojanja da se državni terorizam prepozna u sistemu UN počinju od 1970-ih godina,¹³ ali o tome do danas nema konsenzusa, uglavnom zbog odbijanja najmoćnijih država da budu ograničene u metodima delovanja.¹⁴ U doktrini se kao bitni elementi državnog terorizma identifikuju: kršenje međunarodnog prava i primena dvostrukih standarda u cilju neposrednog ugrožavanja resursa, demokratije i/ili suvereniteta države.¹⁵

Sa aspekta suočavanja, međunarodni terorizam se može odrediti generalno, prema prostornoj komponenti, kao terorizam koji obuhvata građane ili teritorije više od jedne države.¹⁶

3. ISIS KAO ENTITET U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA

Poimanje međunarodnog terorizma je od značaja za suočavanje sa ISIS-om na međunarodnom nivou, budući da ova grupacija, za razliku od dosadašnjih terorističkih organizacija, ima odlike i teritorijalnog entiteta.

Prema iračkim obaveštajnim podacima, ova grupacija je 2014. godine raspolagala imovinom vrednom dve milijarde dolara, od čega je najveći deo stečen zaplenom posle zauzimanja Mosula (u junu te godine), uključujući možda sredstva Centralne banke Iraka i banaka u tom gradu.¹⁷ O

12 US Department of State, 2015, *Country Reports on Terrorism 2014*, Report to Congress, Washington: Department of State Publication, p. 388, (<http://goo.gl/U0h8EU>, 07.12.2015).

13 *Report of the Ad-hoc Committee on International Terrorism*, UN doc. A/32/37 (28 April 1977), A/34/37 (17 April 1979).

14 Westra, L., 2011, *Globalization, Violence and World Governance*, Leiden, Boston, Brill, p. 6.

15 Čičovački, P., 2007, *Državni terorizam – najveća pretnja po čovečanstvo*, *Nova srpska politička misao*, 1–2, str. 67.

16 U tom smislu: Vejnović, D., Radulj, S., Šikman, M., 2006, *Društveni aspekti terorizma*, monografija, Banja Luka, Udruženje defendologa Republike Srbije.

17 Johnston, P., 2014, *Countering ISIL's Financing – Testimony Before the Committee on Financial Services United States House of Representatives*, Santa Monica, Rand Corporation, rr. 2–3, (<http://goo.gl/uDfLR5>, 07.12.2015); Zelin, A., 2015, *The Archivist: Unseen Islamic State Financial Accounts for Deir az-Zor Province*, *Jihadology*,

vrednosti imovine koju je ISIS zatekao u bankama i da li su se pljačke stvarno dogodile ne postoje potvrđeni podaci, međutim nalazi Radne grupe za sprečavanje pranja novca (FATF) da neke „finansijske institucije koje deluju na teritoriji koju kontroliše ISIS [...] održavaju veze sa međunarodnim finansijskim sistemom” i da postoje „jurisdikcije sa kojima banke sa teritorije koju kontroliše ISIS mogu da održavaju vezu”¹⁸ ukazuju da ISIS organizovano participira u međunarodnim finansijama.

Prema analitičkim izveštajima, ISIS ostvaruje značajne prihode od krijumčarenja sirovina i arheoloških artefakata iz istočne Sirije,¹⁹ prodaje sirove nafte i električne energije iz zarobljenih elektrana i naftnih polja u severnoj Siriji i krijumčarenja sirijske i iračke nafte, navodno preko Turske.²⁰ Od 2012. godine, ISIS sačinjava godišnje izveštaje u kojima iskazuje numeričke pokazatelje o finansijskim efektima svojih operacija, poput korporativnih bilansa, iz čega jedan broj analitičara izvodi zaključak da postoji mogućnost da za cilj imaju privlačenje donatora (investitora).²¹

U literaturi i u medijima nema spora o tome da ISIS dobija sredstva od privatnih donatora iz država Zaliva.²² U kontekstu borbe protiv legitimne vlasti u Siriji, protiv koje je i ISIS, predsednik spoljnopolitičkog odbora američkog Senata Džon Mekejn 2014. godine javno je istakao podršku: „Hvala Bogu za Saudijsce i princa Bandara [bin Sultan, tadašnji šef saudijske obaveštajne službe] i za naše katarske prijatelje.”²³ Ova izja-

05.10.2015, (<http://goo.gl/WxtTG1>, 07.12.2015); Levitt, M., 2015, Countering ISIL Financing: A Realistic Assessment, Conference *Taking the Fight to ISIL: Operationalizing CT Lines of Effort Against the Islamic State Group*, Proceedings, Washington, Washington Institute for Near East Policy, (<https://goo.gl/v6wLmR> 07.12.2015).

- 18 The Financial Action Task Force (FATF), 2015, *Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)*, Paris: FATF/OECD, pp. 28, 68.
- 19 Moubayed, S., 2015, *Under the Black Flag: At the Frontier of the New Jihad*, London, New York, IB Tauris, p. 145.
- 20 FATF, 2015, (fusnota 17), p. 14; Johnson, K., 2014, Has the U.S. Turned off the Islamic State's Oil Spigot?, *Foreign Policy*, 07.10.2014, (<http://goo.gl/RWCujQ>, 07.12.2015).
- 21 Bilger, A., 2014, ISIS Annual Report Reveal a Metrics-driven Military Command, *Institute for the Study of War – Backgrounder*, 22 May 2014, p. 1, (<http://goo.gl/fbslQo>, 07.12.2015).
- 22 Rasheed, A., 2015, *ISIS: Race to Armageddon*, New Delhi, Vij Books, p. 51; York, R., 2015, *Know Thy Enemy: Islamic State of Iraq and the Levant*, New York, Lulu.com, pp. 32–33; Rajan, J., 2015, *Al Qaeda's Global Crisis: The Islamic State, Takfir and the Genocide of Muslims (Contemporary Terrorism Studies)*, New York, Routledge, p. 290; Saad, A., 2014, Iraqi PM Maliki says Saudi, Qatar openly funding violence in Anbar, *Reuters*, 01.03.2014, (<http://goo.gl/ljOId6>, 07.12.2015); Curry, A., 2014, Exclusive: NBC News' Ann Curry Interviews Iranian President Hassan Rouhani, *NBC News*, 17.09.2014, (<http://goo.gl/Rh8lnB>, 07.12.2015).
- 23 McCain, J., 2014, State of the Union with Candy Crowley, *CNN*, 12.01.2014, (<http://goo.gl/GZPxez>, 07.12.2015).

va podstakla je sumnju da ISIS može biti čak deo neke tajne strategije u Siriji.²⁴ Prema dokumentima američkog trezora, objavljenim u oktobru 2014. godine, novac za ISIS je podizao i službenik Centralne banke Katar, Kalifa Muhamed Turki al Subai, koji je američkim vlastima bio poznat zbog učešća u finansiranju Kalida Šeika Mohameda, organizatora terorističkog napada na Njujork 2001. godine, kao i zbog bankovnog opsluživanja ogranka Al Kaide koji je planirao da podmeće eksplozivne naprave u avione. Zbog aktivnosti pomoći terorističkim grupama, Al Subai je bio zatvaran 2008. godine u Kataru (2009. godine oslobođen) i 2012. godine u Libanu,²⁵ a Komitet protiv terorizma SBUN ga je uvrstio na listu lica povezanih sa teroristima.²⁶

Najveći deo naoružanja ISIS-a preuzet je iz magacina bivše iračke armije, ali je borbeni potencijal uvećan zaplenom velikih količina i tipova naoružanja, među kojima su sa aspekta teritorijalizacije ISIS-a posebno interesantni: topovi 130 mm tip 59 i 155 mm M198 Hovicer, višenamenska borbeno vozilo HMMWV, tenkovi T-54/55, T-72 i M1 Abrams, oklopna vozila M1117, višecevni bacači BM-21 Grad i najmanje jedna balistička raketa Skad, budući da priliče arsenalu klasične armije. Uprkos tome, promovise se utisak da je ISIS obična teroristička grupacija.²⁷ Tako je, nakon što je grupacija 2014. godine zaplenila helikoptere UH-60 Black Hawk i transportne avione koji su bili stacionirani na aerodromu u Mosulu, u izveštajima zapadnih medija istaknuto da je „sporno da li ISIS ima kadrove osposobljene za upravljanje ovim sredstvima”.²⁸ Ovakav pristup bio je primetan i u reakciji na vest da je ISIS zaplenio nuklearni materijal sa Univerziteta u Mosulu. Kada je ambasador Iraka u UN Ali Alhakim, u pismu generalnom sekretaru UN, ukazao da taj materijal može biti upotrebljen za proizvodnju oružja za masovno uništenje, portparolka Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA) Džil Tjudor (diplomirala orijentalistiku i afričke studije²⁹) izjavila je da „na osnovu inicijalnih informacija, mi [IAEA] verujemo da je taj materijal niskog nivoa radija-

24 Clemons, S., 2014, 'Thank God for the Saudis': ISIS, Iraq, and the Lessons of Blowback, *The Atlantic*, 23.06.2014, (<http://goo.gl/pR8Ao8>, 07.12.2015).

25 Mendick, R., 2014, Banker who financed 9/11 mastermind now funding terrorists in Syria and Iraq, *The Telegraph*, 04.10.2014, (<http://goo.gl/2ZD0Za>, 10.12.2015).

26 Kristen Boon, O., Huq, A., Lovelace, D., 2012, *Terrorism Documents of International and Local Control Terrorism: U.N. Response to Al Qaeda: Developments Through 2011*, Oxford, Oxford University Press, p. 539.

27 *Weapons of ISIS / ISIL (Daesh)*, Military.Factory.com, 17.12.2015, (<http://goo.gl/mHLtjB>, 10.12.2015).

28 Beaumont, P., 2014, How effective is Isis compared with the Iraqi army and Kurdish peshmerga?, *The Guardian*, 12.06.2014, (<http://goo.gl/TIg0gO>, 10.12.2015).

29 <https://www.linkedin.com/in/gill-tudor-8a841317>, 10.12.2015.

cije i ne bi predstavljao veći sigurnosni, bezbednosni ili rizik nuklearne proliferacije.³⁰

ISIS ispoljava državotvornu tendenciju i na planu administriranja teritorije. U načelima administriranja „Islamske države” proklamuje se: „uspostavljanje Islamske države ne zasniva se na oružanoj borbi mudžahedina, niti se oslanja na molitve [...], već predstavlja sveobuhvatan sistem koji od vođa Ume [muslimanskih nacija] zahteva da ostvare njene koncepte.” Ovaj dokument uređuje inicijalnu organizaciju upravljanja u oblastima obrazovanja, prirodnih resursa, industrije, spoljnih odnosa, odnosa sa javnošću i vojne organizacije,³¹ čime rukovodstvo ISIS-a preuzima nadležnosti i na planu opšte uprave i socijalnih usluga, koje nisu svojstvene tradicionalnim terorističkim organizacijama.³²

4. MEĐUNARODNO SUOČAVANJE SA ISIS-OM NA TERITORIJI SIRIJE

Početak 2012. godine, razmatrana je mogućnost „međunarodnog” (NATO) raspoređivanja u Siriji, ako opozicija ne ostvari napredak protiv vlasti Bašara el Asada. Usled nepostojanja saglasnosti o tome u SBUN, u diskurs je kao razlog uvedena „moguća upotreba hemijskih otrova protiv građana.”³³ S tim u vezi, predsednik SAD je povukao analogiju sa operacijom vazdušnih napada na Libiju, 2011. godine, koja je sprovedena na osnovu odluke SBUN,³⁴ pozivajući se na odgovornost za zaštitu.³⁵ Po ovom osnovu je i vlada Velike Britanije tražila odobrenje parlamenta za napad na Siriju, ali taj predlog nije prihvaćen.³⁶ Reakcija britanskog sekretara odbrane Filipa Hamonda da takva odluka parlamenta „štiti Asadov

30 Dahl, F., 2014, 4-Seized nuclear material in Iraq “low grade” – UN agency, *Reuters*, 10.07.2014, (<http://goo.gl/2kyMQA>, 11.12.2015).

31 Principles in the administration of the Islamic State, in: Al-Tamimi, A., 2015, The Isis papers: a masterplan for consolidating power, *The Guardian*, 7 December, (<http://goo.gl/G4g2xl>, 07.12.2015).

32 Lister, C., 2014, *Islamic State Senior Leadership: Who’s Who*, Doha, Washington, Brookings Doha Center, (<http://goo.gl/7Eomj7>, 11.12.2015). Detaljnije: Lister, C., 2014, *Profiling the Islamic State*, Doha, Washington, Brookings Doha Center, (<http://goo.gl/07vvcP>, 11.12.2015).

33 Adams, S., 2015, *Failure to Protect: Syria and the UN Security Council*, New York, Global Centre for the Responsibility to Protect, p. 17.

34 UN Security Council Resolution 1973, UN doc. S/RES/1973 (17 March 2011), para. 4.

35 Obama, B., *Address to the Nation on Libya at National Defense University*, 28.03.2011, (<https://goo.gl/QqEjb2>, 11.12.2015).

36 House of Commons, *Syria and the Use of Chemical Weapons*, Debate 29 August 2013: Column 1425, (<http://goo.gl/ILnSGq>, 11.12.2015).

režim” i da „će otežati specijalne odnose [sa SAD]”, ali da „Amerikanci razumeju parlamentarni proces kroz koji mi [britanska vlada] moramo da prođemo”,³⁷ ukazuje da ni britanska vlada nije verovala u pravnu utemeljenost svoje inicijative, već da su u pozadini bili politički ciljevi.

Uprkos praksi humanitarnih intervencija, teško je prihvatiti shvaćanje da međunarodno pravo predviđa primenu sile bez odluke SBUN prema državi koja ne uspeva da spreči masovno kršenje ljudskih prava stanovništva,³⁸ čak i ako ga sama čini. Odgovornost za zaštitu prvi put se pominje 2001. godine, u izveštaju Međunarodne komisije o intervenciji i državnom suverenitetu, kao „pravilo međunarodnog prava”.³⁹ Ovo stanovište, međutim, nema uporište ni u instrumentima mekog prava. U završnom dokumentu Svetskog samita 2005. godine, odgovornost za zaštitu se proklamuje kao načelo,⁴⁰ bez normativne sadržine.⁴¹ Kada je reč o implementaciji odgovornosti za zaštitu, generalni sekretar UN je, među tri stuba na kojima ovaj koncept počiva, ukazao *inter alia* na „odgovornost država članica [UN] da zajednički reaguju na blagovremen i odlučan način kada država očigledno ne uspeva da obezbedi takvu zaštitu.”⁴² U tom kontekstu, termin „blagovremen i odlučan način” podrazumeva „odgovarajuća diplomatska, humanitarna i druga miroljubiva sredstva, u skladu sa glavama V i VIII Povelje, da se pomogne u zaštiti stanovništva od genocida, ratnih zločina, etničkog čišćenja i zločina protiv čovečnosti. [...] paragraf 139 [Svetskog samita] potvrđuje da smo spremni da preduzmemo kolektivne akcije, [...] preko Saveta bezbednosti, u skladu sa Poveljom, uključujući i glavu VII [...]”⁴³ Shodno tome, može se prihvatiti da postoji

37 Cameron loses Commons vote on Syria action, *BBC*, 30.08.2013, (<http://goo.gl/U4wzeP>, 11.12.2015).

38 Tocci, N., 2014, On Power and Norms: Libya, Syria, and the Responsibility to Protect, *Transatlantic Academy Paper Series*, 2, p. 24, (<http://goo.gl/wvF79g>, 11.12.2015).

39 Klein, A., 2012, *Mideast war in March?*, WND, 24.02.2012, (<http://goo.gl/0J0mIT>, 11.12.2015). Klajn primećuje da je vodeći inicijator doktrine odgovornost za zaštitu „Centar za odgovornost za zaštitu”, čiji je glavni finansijer Džordž Soros, a mesto u savetodavnom odboru ima Centar za politiku ljudskih prava Kar sa sedištem u Školi upravljanja Kenedi Univerziteta Harvard, čiji je izvršni direktor u vreme iniciranja doktrine bila Samanta Pauer, kasnije specijalni savetnik Saveta za nacionalnu bezbednost predsednika Obame i aktuelni ambasador SAD u UN.

40 UN General Assembly, *2005 World Summit Outcome*, UN doc. A/RES/60/1 (24 October 2005), paras. 138–140.

41 Bellamy, A., Wheeler, N., 2008, *Humanitarian Intervention in World Politics*, 3rd edition, Oxford, Oxford University Press, p. 25.

42 UN General Assembly, *Implementing the Responsibility to Protect – Report of the Secretary-General*, UN Doc A/63/677 (12 January 2009), para. 11(c).

43 UN General Assembly, *Implementing the Responsibility to Protect – Report of the Secretary-General*, UN Doc A/63/677 (12 January 2009), para. 49.

opšta dužnost da se spasavaju ljudski životi kad su ugroženi usled masovnih kršenja ljudskih prava, ali samo uz poštovanje Povelje UN.⁴⁴

Postoji shvatanje da odgovornost za zaštitu predstavlja pravilo međunarodnog prava, uspostavljeno kao opšte načelo priznato od strane civilizovanih naroda, s obzirom na to da „država ima obavezu da štiti ljude unutar svojih granica i da nema pravo da ih teroriše”.⁴⁵ Međutim, Deklaracija o načelima međunarodnog prava izričito proklamuje da „ništa u prethodnim paragrafima [opšta načela međunarodnog prava] neće biti tumačeno kao da ovlašćuje ili podstiče bilo kakvu akciju koja bi imala za cilj da razori ili ugrozi, potpuno ili delimično, teritorijalni integritet ili političku nezavisnost bilo koje suverene i nezavisne države, koja se ponaša u skladu s načelom ravnopravnosti i samoopredeljenja naroda [...] i kojom otuda upravlja vlada koja predstavlja celokupan narod teritorije [...]”⁴⁶ Čak i primeri da države posle primene sile pozivanjem na odgovornost za zaštitu prihvate neke pravne posledice takve intervencije ne predstavljaju relevantnu praksu, budući da akti činjeni iz „obzira opreznosti ili političkog oportuniteta” ili „raznih političkih razloga” ne stvaraju međunarodni običaj, izuzev ukoliko nisu prihvaćeni iz uverenja država da „time popunjavaju pravnu prazninu”.⁴⁷

U novembru 2015. godine, Savet bezbednosti UN je u rezoluciji usvojenoj na predlog Francuske „utvrdio” da „Islamska država u Iraku i Levantu” (ISIL, sinonim za ISIS), Al Nusra i pojedinci, grupe, poduhvati i entiteti povezani sa Al Kaidom predstavljaju pretnju za mir i bezbednost i pozvao države članice UN da protiv ove grupacije primene sve mere da spreče terorizam, uključujući uništavanje utočišta u Iraku i Siriji i prekidanje dotoka terorista i finansija, „uz pridržavanje međunarodnog prava, a posebno Povelje Ujedinjenih nacija”.⁴⁸ Podsećajući da je „ISIL odvojena grupa od Al Kaide”, članice se urgiraju da pojačaju napore da se iskoreni dotok terorista iz inostranstva i spreči finansiranje terorizma i kroz punu

44 Stevanović, M., 2014, *Postupanje sa dosijeima bivših represivnih režima sa aspekta unutrašnjih prava država u tranziciji i međunarodnog javnog prava*, magistarska teza, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu, str. 102.

45 Blokker, N., Schrijver, N., 2005, *The Security Council and the Use of Force: Theory and Reality – a Need for Change*, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, p. 73.

46 UN General Assembly, *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, A/RES/25/2625 (24 October 1970), para. 2. Ista formulacija i u *Vienna Declaration and Programme of Action*, A/CONF.157/23 (12 July 1993), para. 2, samo bez ekspliciranja neprihvatljivih osnova diskriminacije, već samo generalnim proklamovanjem nedopuštenosti isključivanja iz reprezentativnosti „po bilo kojoj osnovi”.

47 ICJ, *Asylum case*, (Colombia v. Peru), Judgement of 20 November 1950, *ICJ Reports 1950*, pp. 266, 285.

48 UN Security Council, UN doc. S/RES/2249 (20 November 2015), para. 5.

primenu sankcija⁴⁹ (vezano za imovinu, promet naoružanja i vezanih materijala, bankarski promet, kidnapovanje za otkup i spoljne donacije, kulturno nasleđe i trgovinu naftom⁵⁰).

Iako ne pokreće međunarodnu oružanu akciju pod okriljem SBUN, Rezolucija 2249 predstavlja iskorak u prepoznavanju odgovornosti ovog tela kao središta oružanog suprotstavljanja ISIS-u („uništavanje utočišta”). Ova pozitivna evolucija pristupa SBUN, čini se, nije toliko rezultat usaglašenog stava, već reakcije globalnog javnog mnjenja nakon terorističkog akta u Parizu, 13. novembra 2015. godine (u kome su u sedam odvojenih napada u centru Pariza 153 osobe ubijene, a više od 100 ranjeno). Iz tog razloga, Rezoluciju 2249 je teško posmatrati u kontekstu dosadašnjeg organizovanog suočavanja sa pretnjom ISIS-a, u okviru SBUN.⁵¹

U preambuli se potvrđuje da ISIL predstavlja „globalnu i besprimerenu pretnju za međunarodni mir i bezbednost”. Pozivaju se članice „koje imaju kapacitet” da „preduzmu sve neophodne mere” da se „zbrišu utočišta koja je ISIS uspostavio u delovima Iraka i Sirije”. Ta formulacija asocira na ovlašćenje za kolektivnu primenu sile i, s obzirom na to da dosadašnje sankcije nisu dale rezultate, prema članu 39. Povelje, otvorile su put za akciju prinude na osnovu glave VII Povelje. Međutim, Rezolucija 2249 nije doneta na osnovu glave VII Povelje i ne utvrđuje proširenje nijednog ovlašćenja ili obaveze izvan onog na koje se već pozivaju države koje koriste silu u Iraku (samoodbrana⁵² i poziv⁵³).

49 UN Security Council, UN doc. S/RES/2249 (20 November 2015), Preambule para. 6.

50 UN Security Council, UN doc. S/RES/2199 (12 February 2015). SBUN je ovu rezoluciju usvojio postupajući na osnovu glave VII Povelje.

51 U tom smislu: Duffy, H., 2015, *The 'War on Terror' and the Framework of International Law*, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 308–309; Bellal, A., 2015, *The War Report: Armed Conflict in 2014*, Oxford, Oxford University Press, p. 402; Ziccardi Capaldo, G., 2015, *The Global Community Yearbook of International Law and Jurisprudence 2014: Volume I*, Oxford, Oxford University Press, p. 130; Josh, J., 2016, *Current Affairs November 2015*, eBook: Jagranjosh.com, p. 53.

52 U julu 2015. godine Turska se pozivala na samoodbranu protiv ISIL-a, radi ograničene prekogranične operacije u Siriji: „Turska je pod jasnom i neposrednom opasnosti od stalnih napada od strane Daesh” (S/2015/563, 24. July 2015); SAD su se 2014. godine pozvale na samoodbranu protiv grupe u Siriji neposredno povezane sa Al Kaidom (Korasan): „da se suprotstavi terorističkoj pretnji [...] Sjedinjenim Američkim Državama i našim saveznicima” (S/2014/695 23 September 2014); Velika Britanija je 2015. godine priznala udare u Siriji, obrazlažući da su „bili neophodni i proporcionalna primena prava na samoodbranu Ujedinjenog Kraljevstva” (S/2015/688, 8 September 2015) U septembru 2015, Francuska avijacija je napala kamp za obuku ISIS-a u Siriji. Na Savetu bezbednosti pozvali su se na član 51. Povelje – „odgovor na napad ISIS-a pokrenut sa teritorije Sirije” (S/2015/745, 9 September 2015), ali je, van Saveta, predsednik Olan zagovarao da teroristički napadi u Francuskoj, sa naizgled islamističkom pozadinom, predstavljaju direktnu pretnju za nacionalnu bezbednost Francuske i da joj je samoodbrana neposredno dostupna kao posledica toga.

53 Oružane akcije zasnovane su na pozivu vlada, sirijske Rusiji, a iračke SAD i koalicije.

Prema savetodavnom mišljenju Međunarodnog suda pravde, rezolucija usvojena van glave VII može da bude obavezujuća,⁵⁴ ali ne može odobriti upotrebu sile izvan one dozvoljene opštim međunarodnim pravom, što države već primenjuju.

U Rezoluciji 2249, SBUN je u stavu 1. potvrdio da ISIL ima „kapacitet i nameru da sprovede dalje napade”. To podrazumeva da države više ne moraju da pokažu da deluju kao odgovor na stvarni ili neposredni oružani napad ili u situaciji hitne i ogromne potrebe, niti za izbor sredstava ostavlja prostor za većanje. Na taj način, s obzirom na „globalnu i jedinstvenu pretnju” koju predstavlja ISIL, legitimiše se voluntarizam u primeni sile, jer je SBUN praktično otvorio univerzalnu mogućnost za oružano angažovanje protiv ISIL-a u Siriji, a možda i u Iraku, ali je izbegavanjem glave VII propustio da obezbedi mehanizam za koordinaciju i kontrolu prekomerne ili beskorisne upotrebe sile.

Na zaključak o nepostojanju volje da se ISIS utvrdi kao zajednički neprijatelj međunarodne zajednice upućuje i dosadašnji pristup nadležnog organa UN za očuvanje svetskog mira i bezbednosti. U novembru 2014. godine, u predsedničkom saopštenju SBUN se ukazuje samo na značaj međunarodne saradnje u borbi protiv terorizma i u suočavanju sa pretnjama koje predstavljaju teroristi iz inostranstva i nasilni ekstremizam Al Kaide i Islamske države Iraka i Al Šama (Sirije).⁵⁵ Iste godine, SBUN je osudio sistematsko i rasprostranjeno kršenje ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava od strane terorističkih grupa, posebno ISIS-a i Al Nusra fronta, i izrazio zabrinutost da su delovi Iraka i Sirije pod kontrolom ovih grupa, ali je kao primarna odgovornost članica UN naglašena zaštita civilnog stanovništva na svojoj teritoriji.⁵⁶

Suprotstavljanje terorističkim metodima ISIS-a takođe je u značajnoj meri relativizovano i u političkim telima UN. Generalna skupština je 2013. godine osudila „neselektivno nasilje sirijske vlade protiv civilnog stanovništva” i pozdravila osnivanje Nacionalne koalicije sirijskih revolucionarnih i opozicionih snaga „kao sagovornika potrebnih za političku tranziciju”.⁵⁷ Iste godine, Generalna skupština je rezolucijom, koju je izradila Saudijska Arabija, sa 127 glasova za, 13 protiv i 47 uzdržanih, osudila kršenja ljudskih prava u Siriji i pozvala SBUN da preduzme mere da se

54 ICJ, *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, Advisory opinion of 21 June 1971, *ICJ Reports 1971*, p. 16, para. 116.

55 UN Security Council, *Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts*, UN doc. S/PRST/2014/23 (19 November 2014).

56 UN Security Council, UN doc. S/RES/2170 (15 August 2014).

57 UN General Assembly, *The situation in the Syrian Arab Republic*, UN doc. A/RES/67/262 (15 May 2013), paras. 6, 26.

kršenja okončaju.⁵⁸ Treći komitet Generalne skupštine je, nakon uključivanja Rusije na poziv sirijske vlade za pomoć u borbi protiv terorizma, usvojio rezoluciju koju je takođe izradila Saudijska Arabija, u kojoj se osuđuju kršenja ljudskih prava od strane sirijskih vlasti, ISIS-a i „umerene opozicije”, kao i korišćenje hemijskih otrova i izrazio žaljenje što u SBUN nije usvojen nacrt rezolucije o situaciji u Siriji iz maja 2014. godine (koju je podnela Francuska, odnosila se na osudu Sirije i ISIS-a).⁵⁹

Međunarodni teroristički entitet, kao vinovnik masovnog kršenja ljudskih prava, ignorisao je i Savet UN za ljudska prava (SLJP). U toj situaciji, koja je posledica instrumentalizacije ovog tela, odluke su usvajane u polarizovanom odnosu snaga. Tako su dve rezolucije o teškom i pogoršavajućem stanju ljudskih prava i humanitarnoj situaciji u Siriji usvojene sa 29 glasova za, 6 protiv (uključujući i članice Saveta bezbednosti: Kine, Rusije i Venecuele) i 12 uzdržanih.⁶⁰ Obe odluke SLJP idejno koincidiraju sa nacrtima rezolucija koji nisu usvojeni u SBUN, po kojima se za posledice terorizma okrivljuje vlada Sirije. Na prvi, iz 2012. godine, kojim se od sirijskih vlasti zahtevalo da uđu u dijalog o tranziciji, veto su uložile Kina i Rusija, uz uzdržavanje Pakistana i Južne Afrike.⁶¹ Isto je prošao i nacrt rezolucije iz 2014. godine, koji je izradila Francuska, kojom je pokušano da se situacija u Siriji direktno dovede u nadležnost Međunarodnog krivičnog suda.⁶²

5. MEĐUNARODNOPRAVNI ASPEKTI PRIMENE SILE PROTIV ISIS-A

Država je subjekt *par excellence* međunarodnog prava i taj kvalitet indukuje prava i obaveze, a pre svega poštovanje njene autonomnosti odlučivanja, odnosno političkog integriteta. Zato je državnost ključna za svaki entitet koji želi da bude trajno uspostavljen. Rast uticaja ISIS-a nameće pitanje da li ovaj entitet može da zahteva priznavanje državnosti. Prema konvenciji iz Montevidea, država kao ličnost međunarodnog prava treba

58 UN General Assembly, *Situation of Human Rights in the Syrian Arab Republic*, UN doc. A/RES/68/182 (18 December 2013), paras. 6, 12.

59 UN General Assembly, *Situation of Human Rights in the Syrian Arab Republic*, UN doc. A/C.3/70/L.47 (2 November 2015), paras. 1–18.

60 UN Human Rights Council, *The Grave and Deteriorating Human Rights and Humanitarian Situation in the Syrian Arab Republic*, UN doc. A/HRC/RES/29/16 (2 July 2015); *id.*, *The Grave and Deteriorating Human Rights and Humanitarian Situation in the Syrian Arab Republic*, UN doc. A/HRC/RES/30/10 (30 September 2015).

61 UN Security Council, UN doc. S/2012/538 (19 July 2012).

62 UN Security Council, UN doc. S/2014/348 (22 May 2014), paras. 1–3.

da poseduje: stalno stanovništvo, definisanu teritoriju, vladu i sposobnost da uđe u odnose sa drugim državama.⁶³

Pod kontrolom ISIS-a živi osam do deset miliona ljudi, ali to stanovništvo pripada okupiranim državama, a ne „Islamskoj državi”. Pri tome, ono je podvrgnuto kršenju osnovnih ljudskih prava kao metodu vladavine i to potčinjavanje ne predstavlja kvalitet „stalnosti”, jer se konvencija ne može tumačiti tako da legitimizuje podjarmljivanje.

ISIS ostvaruje efektivnu kontrolu na područjima koja je zauzeo unutar međunarodno priznatih država. Primeri Avganistana, nakon uzurpacije od strane Talibana, i Kuvajta, nakon iračke invazije, potvrđuju da država ne gubi državnost čak i ako je njena teritorija potpuno pod kontrolom napadača. Da bi osigurala vlast nad svojom teritorijom, odnosno da bi obezbedila poštovanje svojih prava, napadnuta država može da traži međunarodnu pomoć, poput Iraka nakon zauzimanja delova teritorije od strane ISIS-a.⁶⁴ Shodno tome, ISIS ne poseduje ni definisanu teritoriju.

„Islamska država” vrši neke državne funkcije. Postoji, naime, administrativno telo („Emirat”) koje kontroliše teritorije, stanovništvo i upravu, na čijem čelu je kalif, koji obezbeđuje izvršnu vlast i sudske funkcije, te ISIS objektivno zadovoljava uslov „vlade”. Sa tog aspekta, uslov je samo da je vlada dovoljno efikasna i organizovana da nad stanovništvom i teritorijom ostvaruje delotvornu kontrolu. Vlada, međutim, mora da raspolaže i načinima da obezbedi prava i dužnosti države na međunarodnom planu. Sa tog aspekta, izvršna vlast ISIS-a nema kapacitet da se predstavi kao subjekt koji je spreman da poštuje međunarodno pravo.

Sposobnost da se uđe u odnose sa drugim državama obuhvata i kriterijum nezavisnosti i suvereniteta (da „iznad sebe nema druge vlasti osim međunarodnog prava”)⁶⁵. Logika ovih kriterijuma nameće da se državnost temelji na tome da je politička zajednica nezavisna i suverena, dok ISIS teži da uspostavi nezavisnost i suverenitet na proklamaciji da je država (kalifat). Teorijski je moguće da, ako teritorija proglasi nezavisnost i dođe u mogućnost da polaže pravo na samoopredeljenje, to bude dovoljno da se postigne pravna nezavisnost i državnost.⁶⁶ Ova teorijska mogućnost

63 *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States* (26 December 1933), Art. 1.

64 Zebari, H., 2014, Letter from Minister for Foreign Affairs of the Republic of Iraq Republic, in: *Letter dated 25 June 2014 from the Permanent Representative of Iraq to the United Nations, addressed to the Secretary-General*, UN doc. S/2014/440 (25 June 2014), Annex.

65 Permanent Court of International Justice, *Customs Regime* (Germany v. Austria), Advisory Opinion of 5 September 1931, 1931 PCIJ A/B41, Individual Opinion Judge Anzilotti, para. 3.

66 Dixon, M., 2013, *Textbook on International Law*, 7th edition, Oxford: Oxford University Press.

ne obuhvata primer ISIS-a, jer je reč o teritoriji koja je stvorena *ex nihilo*, bez prethodne teritorijalne veze i predstavlja materijalizaciju ambicije da se uspostavi sunitska teokratija, ali ne nužno i nacija u okviru države, kao što je slučaj u Palestini. Čak i da ISIS postigne nezavisnost i stekne suverenitet, metodi koje koristi predstavljaju kršenje međunarodnog prava, kao u slučaju Turske Republike Severni Kipar, koja zbog nezakonite upotrebe sile u osvajanju severnog Kipra objektivno nije ispunila kriterijume državnosti, zbog čega nije postala država.

Iako prema kriterijumima konvencije iz Montevidea ISIS nije država, ova grupacija se može ustrojiti kao država ili kao regionalni entitet. Imajući u vidu doktrinu međunarodnog priznanja, kao političkog čina kojim država neki entitet priznaje kao državu, pitanje je da li i entitet koji ne ispunjava uslove može postati država. Tradicionalno, država postoji i bez priznanja od strane druge (deklarativna teorija). U tom smislu, ISIS može tvrditi da je država, bez obzira na opšte nepriznavanje. Teško je, međutim, prihvatiti da je neka tvorevina država ako je ne priznaje nijedna država. Prema konstitutivnoj teoriji, entitet mora priznati bar još jedna država. U tom smislu, jednoglasno nepriznavanje može se smatrati izrazom nedostatka državnosti ISIS-a. Van sfere prava, ISIS je *de facto* odmetnuti teritorijalni entitet.

Koalicija okupljena oko SAD je vojne akcije protiv ISIS-a pokrenula napadima na ciljeve u Iraku. Te akcije nisu pokrenute radi zaštite stanovništva,⁶⁷ te se ne mogu podvesti pod obezbeđivanje međunarodne humanitarne zaštite.⁶⁸ Na Međunarodnoj konferenciji o miru i bezbednosti u Iraku, 2014. godine u Parizu, učesnici su izrazili posvećenost „jedinstvu, teritorijalnom integritetu i suverenitetu Iraka” i ponudili podršku za jačanje vladavine prava, implementaciju politike inkluzivnosti i reprezentativnosti, kao neophodnih mera da se uspešno suprotstavi ISIL-u i terorističkim grupama koje predstavljaju pretnju za Iračane.⁶⁹ Vlada Iraka je

67 Zebari, H., 2014, (fusnota 60). „[...] Irak je skoro deceniju izložen terorističkim napadima Al Kaide, koja se preimenovala u ISIL[...] (od 2012. godine), budući da je ISIL stalno pokretao napade protiv iračke teritorije iz istočne Sirije[...]. Mi stoga pozivamo Ujedinjene nacije i međunarodnu zajednicu da prepoznaju ozbiljnu pretnju sa kojom su suočeni naša država i međunarodni poredak [...] potrebna nam je podrška kako bismo [...] zaštitili našu teritoriju i narod. Posebno pozivamo države članice [UN] da nam pomognu [...], u težnji da se teroristima uskrate polazišta i utocišta [...], posebno na našim zapadnim granicama, koje su postale polazište i magnet za teroriste širom sveta.”

68 O legalnoj međunarodnoj humanitarnoj zaštiti: Milosavljević, B., 2015, Međunarodna saradnja u oblasti smanjenja rizika od katastrofa, *Pravni zapisi*, 6, str. 61–62.

69 International Conference on Peace and Security in Iraq, Paris, 15 September 2014, *France diplomatie*, Events, (<http://goo.gl/yCbBsE>, 11.12.2015).

tražila međunarodnu pomoć,⁷⁰ ali nije i vlada Sirije, koja se i sama bori protiv ISIS-a na svojoj teritoriji. Međunarodno pravo zabranjuje upotrebu ili pretnju silom protiv teritorijalnog integriteta ili nezavisnosti bilo koje države, izuzev u slučaju: odluke SBUN; saglasnosti države na čijoj teritoriji se sprovode akcije; samoodbrane i kolektivne samoodbrane i, diskutabilno, usled „ogromne humanitarne potrebe” (na šta se vlada Velike Britanije pozvala 2013. godine).

Osim nezakonite primene sile, ISIS masovno krši ljudska prava i ova grupacija se prepoznaje kao pretnja međunarodnom miru i bezbednosti. Vlada Iraka ima demokratski legitimitet, ali njen zahtev za pomoć ograničava legalnost primene sile na teritoriju te države. Mogućnost proširenja operacija i na teritoriji Sirije bez odluke SBUN je sporna. Pravo na individualnu i kolektivnu samoodbranu proističe iz člana 51. Povelje UN⁷¹ i smatra se pravilom običajnog međunarodnog prava. Uslov za samoodbranu je da postoji stvarni ili neposredni oružani napad. Takav napad ne mora biti direktan. U odobravanju vojne akcije u Avganistanu, nakon terorističkog napada Al Kaide u Njujorku i Vašingtonu 2001. godine, kao i u Iraku, nakon tvrdnji o skladištenju hemijskih otrova 2002. godine, rezolucije SBUN 1368 od 12. septembra 2001. godine (eksplicitno protiv utočišta Al Kaide, Osame bin Ladena i Talibana u Avganistanu, kao pretnje za međunarodni mir i bezbednost) i 1441 od 8. novembra 2002. godine (protiv Iraka zbog toga što „krši svoje obaveze po relevantnim rezolucijama” navodnim „skladištenjem hemijskih otrova”) prepoznaju „prirodno pravo na samoodbranu” u kontekstu terorizma, bez uslova pri-

70 Zebari, H., 2014, (fusnota 60); takođe, al-Ushayqir al-Ja'fari, I, Letter from Minister for Foreign Affairs of the Republic of Iraq Republic, in: *Letter dated 20 September 2014 from the Permanent Representative of Iraq to the United Nations addressed to the President of the Security Council*, UN doc. S/2014/691 (22 September 2014), Annex.

71 Povelja UN, *Međunarodni ugovori FNRJ*, br. 5/1945, „Ništa u ovoj Povelji ne umanjuje urođeno pravo na individualnu ili kolektivnu samoodbranu u slučaju oružanog napada protiv člana UN, dok Savet bezbednosti ne preduzme mere potrebne za očuvanje međunarodnog mira i bezbednosti. O merama koje preduzmu članovi pri vršenju ovoga prava na samoodbranu biće odmah izvešten Savet bezbednosti i one neće ni na koji način dovesti u pitanje ovlašćenja i odgovornost Saveta bezbednosti da po ovoj Povelji preduzme u svako doba takvu akciju ako je smatra nužnom radi održanja ili vaspostavljanja međunarodnog mira i bezbednosti.” (član 51). „1. Ova Povelja ničim ne isključuje postojanje regionalnih sporazuma ili agencija koji se bave onim pitanjima održanja međunarodnog mira i bezbednosti koja su podesna za regionalnu akciju pod uslovom da su ti sporazumi ili ustanove i njihova aktivnost u skladu s ciljevima i načelima Ujedinjenih nacija. 2. Članovi Ujedinjenih nacija koji sklapaju takve sporazume ili osnivaju takve ustanove ulagače svaki napor da lokalne sporove, pre no što ih podnesu Savetu bezbednosti, reše mirnim putem posredstvom takvih regionalnih ustanova.” (član 52).

pisivosti državi.⁷² U tom kontekstu, samoodbrana je dozvoljena i protiv nedržavnog elementa ako država iz koje se napadi pokreću toleriše te napade, odnosno ako joj se početni napad može posredno pripisati. U tom slučaju, napadnuta država se ne može protiviti suverenom pravu napadnute države na zakonitu upotrebu sile, čiji defanzivan odgovor podleže uslovima: sila mora biti proporcionalna napadu; cilj akcije mora biti razuman; i akcija ne sme ići van obima neophodnog da se postigne cilj.⁷³

Isključiva legalnost primene sile na osnovu samoodbrane protiv države kojoj se može pripisati početni napad *a contrario* implicira nelegalnost sile protiv nedržavnih grupa na teritoriji države kojoj se napad ne može pripisati. Stalni savet Organizacije američkih država afirmiše „načelo da je teritorija države nepovrediva i da ne može biti predmet, čak ni privremeno, [...] nasilnih mera preduzetih protiv druge države, direktno ili indirektno, po bilo kom osnovu.”⁷⁴ Nedopuštenost sile protiv nedržavnih aktera potvrđuje i praksa Međunarodnog suda pravde.⁷⁵ Članovi 51. i 52. Povelje mogu pod određenim uslovima da obuhvate slučajeve tzv. „indirektna agresije”, odnosno napada koji dolaze sa prostora koji je izvan uprave ili iz države koja je utočište ili pruža podršku napadačima; ili iz države koja nema moći ili volje da se odupre napadačima;⁷⁶ ali to ne podrazumeva svaki napad koji ima izvor u drugoj državi⁷⁷ ili jednostrano tumačenje podrške trećoj državi (poput Iraku).⁷⁸ Primena sile u Siriji ne može se

72 Grodin, E., 2011, “Making the World Safe for Democracy”: UN Security Council Resolution 1373, the International Imposition of Counterterrorism Policies, and the ‘Arenas of Power’ Model, *The Cornell Policy Review*, 2:1.

73 Ranj, A., Khan, B., 2014, Airstrikes on Isis targets in Syria and Iraq are legal under international law, *LSE British Politics and Policy*, (<http://goo.gl/Mh0jYr>, 11.12.2015).

74 Organization of American States, CP/RES/930 (1632/08) (Mar. 5, 2008), Art. 1.

75 ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion of 9 July 2004, *ICJ Reports 2004*, p. 136, para. 139; *i.d.*, *Armed Activities on the Territory of the Congo (DR Congo v. Uganda)*, Judgement of 19 December 2005, *ICJ Reports 2005*, p. 168, para. 146.

76 Cassese, A., 2005, *International Law*, 2nd edition, Oxford, Oxford University Press, p. 365.

77 Israel opens fire after ‘shooting from inside Syria’, *BBC*, 24.03.2013, (<http://goo.gl/yqu7L9>, 10.12.2015).

78 Permanent Representative of the UK to the UN, *Letter dd 25 November 2014 to the Secretary-General and the President of the Security Council*, UN Doc. S/2014/851 (26 November 2014) („[...] preduzima mere podrške kolektivnoj samoodbrani Iraka kao deo koalicije koju predvode SAD[...]”); Bases, D., 2014, France Rules Out Air Strikes in Syria, *Reuters*, 22.09.2014. citira Lorana Fabijusa, ministra spoljnih poslova Francuske: primena sile u Siriji „nije pitanje međunarodne legalnosti[...]”. (<http://goo.gl/kqEiKw>, 10.12.2015); Brown, S., Berlin Voices Support for Air Strikes on Islamic State in Syria, *Reuters*, 26.09.2014. Citira portparola nemačke kancelarke: „[...] pomoć iračkoj vladi da odbrani Irak od napada [Islamske države] iz Sirije.” (<http://goo.gl/dFcjPz>, 11.12.2015).

podvesti pod standard delovanja u prostoru koji je izvan kontrole priznate vlade. Činjenica da vlada Sirije, zbog nemoći da se odupre, prećutno trpi napade na svoju teritoriju ne predstavlja njen pristanak, pri čemu i vlasti SAD ističu da nemaju pristanak Sirije, niti sa njom koordiniraju vazdušne udare na bilo koji način, čini ih *stricto sensu* bliskim agresiji.⁷⁹ Akcije protiv ISIS-a predstavljaju reakciju na oružani napad velikih razmera, ali započetog u uslovima destabilizacije Iraka, tokom uprave Privremene koalicione vlasti, odakle su se napadi proširili na Siriju, čija je legitimna vlada u sukobu sa ISIS-om, te se ne može smatrati da pruža utočište, niti da je prećutno saglasna.

Kako se uzdržavanje od pretnje ili upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti svake države (član 2(4) Povelje UN) prihvata kao norma *jus cogens*, ne može biti prihvatljiva praksa koja nema uporište u odredbama tog člana.⁸⁰ Zanimljivo je shvatanje da je u sukobu različitih polazišta „svako od njih istovremeno pravno relevantno i pravno manjkavo, odnosno pozicija će biti pravno relevantna sve dok održava podršku dovoljnog broja država i drugih globalnih učesnika, da se na njega može razumno pozvati ili ga primeniti u određenom slučaju.”⁸¹ Ovaj pristup ignoriše međunarodno pravo i praktično opravdava primenu sile ukoliko postoji podrška dovoljno moćnih učesnika. Ona se, u suštini, svodi na održavanje hegemonije u međunarodnim odnosima.⁸² Na taj kontekst

79 Vazdušni udari SAD na teritoriji Sirije, osim što ne proističu iz odluke SBUN, nisu odobreni ni od strane američkog Kongresa, kome je predsednik Obama podneo predlog u februaru 2015. godine. Američka vojska je otpočela napade na teritoriji Sirije u septembru 2014. godine i do kraja 2015. godine izvršeno je preko 3.200 vazdušnih udara na ciljeve ISIS-a na teritoriji Sirije (a snage koalicije koju predvode SAD ukupno manje od 3.500 udara). US Department of Defence, 29.12.2015, (<http://goo.gl/ZZZIxI>, 10.12.2015).

80 ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* (Nicaragua v. USA), Judgement of 27 June 1986, *ICJ Reports 1986*, p. 14, para. 190; International Law Commission, *Report on the work of its 18th Session to the General Assembly*, UN doc. A/CN.4/191, (1966) 2 YILC, pp. 246, 247; Bečka konvencija o ugovornom pravu, *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori i sporazumi*, br. 30/72, član 53.

81 Hakimi, M., 2015, Defensive Force against Non-State Actors: The State of Play, *International Law Studies*, 91:1.

82 Pet dana pre konferencije u Parizu, predsednik Obama je objavio: „Mi ćemo degradirati i konačno uništiti ISIL[...] Ja se neću ustručavati da preduzmem akciju protiv ISIL-a u Siriji, kao u Iraku. To je središnji princip mog predsednikovanja: Ako pretiš Americi, nećeš naći utočište [...] pojačali smo našu vojnu pomoć sirijskoj opoziciji. Večeras ponovo pozivam Kongres da odobri dodatna ovlašćenja i resurse da treniramo i opremimo ove borce [sirijsku opoziciju] [...]. Ova strategija, brisanja terorista koji nam prete, uz podršku partnerima na prvoj liniji fronta [...] u skladu je sa pristupom [...]: primeniti silu protiv svakoga ko preti američkim središnjim interesima, ali mobilisati partnere gde god je moguće da se suoče sa širim interesima međunarodnog poretka[...]. Večeras tražim vašu podršku u sprovođenju ovog vođstva [u svetlu]. To

upućuje i podatak da su vojni troškovi vodeće globalne sile SAD u 2014. godini bili veći od vojnih troškova narednih sedam država zajedno.⁸³

Voluntarizam u primeni sile na Bliskom istoku predstavlja krah sistema kolektivne bezbednosti. Nakon intervencije u Iraku, tokom 2003. godine u Bagdad je iz Njujorka u tranšama dopremljen skoro 281 milion novčanica, ukupne težine 363 tone,⁸⁴ u iznosu od oko 12 milijardi dolara.⁸⁵ Ova sredstva potiču iz Fonda za razvoj Iraka, obrazovanog rezolucijom SBUN, kao repozitara prihoda od iračke nafte,⁸⁶ za potrebe iračkih državnih organa i plaćanje ugovarača. Tim novcem je raspolagala Koaliciona privremena vlast (KPV), čiji je civilni šef bio američki diplomata Pol Bremer, a njegov pomoćnik za finansije bio je admiral Dejvid Oliver. Pred Komitetom za poslove državne uprave i unutrašnju bezbednost Kongresa SAD, šef civilne misije je objasnio da je reč o sredstvima koja „pripadaju Iraku, [...] kojima je KPV trebalo da upravlja 'u ime iračkog naroda'”.⁸⁷

činim kao vrhovni komandant [...]”, The White House Office of the Press Secretary, *Statement by the President on ISIL*, 10.09.2014, (<https://goo.gl/AGivsR>, 10.12.2015). Portparol Bele kuće Džoš Ernest preneo je stav da su: „SAD u ratu sa 'Islamskom državom' na isti način na koji smo u ratu sa Al Kaidom [...]”, The White House Office of the Press Secretary, *Press Briefing by Press Secretary Josh Earnest*, 9/12/2014. (<https://goo.gl/AGivsR>, 10.12.2015). Ovakvo shvatanje potvrdio je portparol Pentagona Džon Kirbi: „Znamo da smo u ratu sa 'Islamskom državom'”, *Pentagon Press Conference* 12.09.2014, (<https://goo.gl/QMMKL5>, 10.12.2015). Državni sekretar Džon Kerī, kao neposredno nadležan za spoljne poslove, oklevao je da proširenje vojnih akcija SAD protiv IS i na Siriju nazove ratom protiv ove grupacije: „Mislim da rat nije prava reč i analogija, ali je činjenica da smo angažovani u veoma značajnom svetskom naporu suzbijanja terorističkih aktivnosti”, Kerry: U.S. not at war with ISIS, *CNN*, 12.09.2014, (<http://goo.gl/8Q75mQ>, 10.12.2015); John Kerry: No need for “war fever” in ISIS operations, *CBS News*, 11.09.2014, (<http://goo.gl/mX97Kr>, 10.12.2015) ali je nakon dva dana kvalifikaciju vojnih akcija protiv suverene države koja se i sama bori protiv terorista predstavio kao terminološko pitanje i prihvatio da su [SAD] „u ratu sa ISIL”. John Kerry: “We are at war” with ISIS, *CBSN*, 14.09.2014, (<http://goo.gl/83pyXt>, 10.12.2015).

83 Stockholm International Peace Research Institute, *SIPRI Yearbook 2015*, Oxford, Oxford University Press, 2015, Table 9.3, p. 352. SAD: 610 milijardi dolara; Kina, Rusija, Saudijska Arabija, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Indija i Nemačka, zajedno: 601 milijarda dolara. Ukupna vojna izdvajanja u svetu procenjena su na 1.776 milijardi dolara.

84 Bowen, S., 2009, *Hard Lessons: The Iraq Reconstruction Experience: Report by the Special Inspector General for Iraq*, Washington, DIANE Publishing, pp. 171–172.

85 US Congress Committee on Oversight and Government Reform, *Cash Transfers to the Coalition Provisional Authority*, 06.02.2007, p. 6, (<http://goo.gl/cDQTBX>, 10.12.2015).

86 UN Security Council, UN doc. UN S/RES/1483 (22 May 2003).

87 Bremer, P., 2009, Testimony of Head of Coalition Provisional Authority in Iraq from 2003–2004, May 22, 2008, in: *Accountability Lapses in Multiple Funds for Iraq: Hearing before the Committee on Oversight and Government Reform*, Washington, US GPO, 2009, p. 60.

Prema nalazima generalnog inspektora za obnovu Iraka, 8,8 milijardi dolara je distribuirano bez propisnog pravedanja, a nedostatak odgovornosti i transparentnosti upućuje na to da je najveći deo ukupne sume neosnovano utrošen. Za nadzor nad trošenjem sredstava KPV nije imenovala ovlašćenu kompaniju za javno računovodstvo, već konsultantsku firmu *North Star Consultants*, koja je posao obavljala iz privatnog stana u San Dijegu i „nije izvršila ugovorenu reviziju unutrašnje kontrole”.⁸⁸ Na pitanje o sudbini najmanje 8,8 milijardi dolara, nadležni funkcioner KPV za finansije je izjavio: „Nemam pojma... niti mislim da je to važno... Milijarde dolara njihovog [iračkog] novca su nestale..., ali kakve to veze ima?”⁸⁹

Pred Nacionalnim sudom Španije 2009. godine je podneta tužba protiv četiri američka predsednika i četiri britanska premijera, na osnovu univerzalne nadležnosti, zbog naređivanja, odobravanja i/ili izvršavanja ratnih zločina, zločina protiv čovečnosti i genocida u Iraku.⁹⁰ Prema navodima tužbe, Irak je bio podvrgnut do tada neviđenom nivou agresije; promociji plana za podelu države pod upravom međunarodnih snaga, finansiranjem sektaških grupa i milicija koje će imati ključnu ulogu u podeli zemlje, administrativno i u smislu nacionalnog identiteta; gašenju aparata države, što je dovelo do raspada javnih službi, sistema obrazovanja i zdravstvene zaštite i raseljavanja pet miliona ljudi, skoro petine stanovništva.⁹¹

Voluntarizam u primeni sile primetan je u borbi protiv ISIS-a i danas, kada se zagovara kao međunarodni prioritet. Tako je Turska, članica koalicije protiv ISIS-a (i predsednika Sirije), oborila borbeni avion Rusije u misiji borbe protiv ISIS-a na poziv vlade Sirije, zbog navodne povrede turskog vazdušnog prostora u trajanju od šesnaest sekundi. Kako je Međunarodni sud pravde našao da je običajno pravilo da primena sile, čak i u samoodbrani, mora biti neophodna i proporcionalna,⁹² trebalo je utvrditi neophodnost da Turska obori ruski avion koji je izašao iz njenog prostora. Umesto toga, predsednik SAD je nakon incidenta izjavio da Turska „ima pravo da brani sebe i svoj vazdušni prostor”.⁹³ Kada su objavljeni

88 Bowen, S., 2009, (fusnota 81), pp. 213–214.

89 Allen, T., 2013, *Dangerous Convictions: What's Really Wrong with the U.S. Congress*, Oxford, Oxford University Press, p. 82; Gregory, M., 2006, Baghdad's 'missing' billions, *BBC*, 09.11.2006, (<http://goo.gl/KN8uBO>, 10.12.2015).

90 Prema odluci SBUN, UN doc. S/RES/1483 (22 May 2003), Preamble, Velika Britanija i SAD su određene za „okupacione sile u Iraku, pod jedinstvenom komandom” (Vlast).

91 International Initiative to Prosecute US Genocide in Iraq, *For Justice for Iraq*, 06.10.2009, (<http://goo.gl/C2P7ok>, 12.12.2015); Usmeno izlaganje 11.11.2013, (<http://goo.gl/f9TJ8A>, 12.12.2015).

92 ICJ, *op. cit.* (fusnota 80), p. 94, para. 176.

93 Obama: 'Turkey has the right to defend its airspace', *BBC News*, 24.11.2015, (<http://goo.gl/0njEku>, 12.12.2015).

snimci hiljada cisterni koje sa teritorije pod kontrolom ISIS-a prevoze naf-
tu u Tursku, portparol koalicije u Bagdadu pukovnik Stiv Voren je izja-
vio: „Turci su bili veliki partner u borbi protiv militantata [ne i?] 'Islamske
države'”.⁹⁴ Portparol Državnog sekretarijata Mark Toner je saopštio: „Mi
jednostavno ne verujemo da je to istina...”⁹⁵

6. ZAKLJUČAK

Borba protiv međunarodne terorističke grupacije ISIS, sa pozicija za-
štite nacionalne bezbednosti i/ili samoodbrane, ne podrazumeva nužno
ostvarivanje ni kolektivne bezbednosti niti zaštite ljudskih prava. Ocenju-
jući terorističke pretnje u SAD, koje se navode kao razlog za unilateralni
intervencionizam, penzionisani obavestajni oficir američke pešadije i ope-
rativac Nacionalne tajne službe CIA Robert Dejvid Stil izjavio je da je „sva-
ki teroristički incident koji smo [SAD] imali bio lažan,[...] imamo građane
koji iznose naloge o zabrani prilaska doušnicima FBI koji pokušavaju da
podstaknu terorizam[...]”⁹⁶ Slično konstatuje bivši pomoćnik predsednika
za nacionalnu bezbednost i direktor Agencije za nacionalnu bezbednost
(1985–1988) Vilijam Odom: „SAD su dugo vremena koristile terorizam.
Senat je '78–79 pokušavao da usvoji zakon protiv međunarodnog teroriz-
ma, ali su u svakoj verziji pravnici ukazivali da bi se SAD našle u pozici-
ji prekršitelja.”⁹⁷ U vezi sa situacijom na Bliskom istoku, on nalazi da je
voluntarizam SAD u primeni sile posledica vrednosnog sukoba između
liberalizma i demokratije na međunarodnom planu. Po njemu, predse-
dnik Džordž Buš je verovao da će svrgavanje Sadama Huseina otvoriti vra-
ta liberalnoj demokratiji, ali je usled „nerazumevanja karaktera američke
moći, kao ideološke imperije”, odbacio saveznike i propustio da obezbedi
odluku SBUN. Odom, u tom kontekstu, zaključuje da je interes SAD tre-
balo da bude „da učvrsti međunarodno pravo, ne da ga odbacuje.”⁹⁸

Statut Međunarodnog krivičnog suda (MKS) artikuliše opštu obavezu
da se međunarodni zločini sankcionišu. Univerzalna nadležnost se poseb-

94 Warren, S., *Department of Defense Press Briefing from Baghdad, Iraq*, 02.12.2015, (<http://goo.gl/MQTHRQ>, 12.12.2015).

95 Hjelmggaard, K., 2015, U.S. dismisses Russia's claim that Turkey's president buys oil from ISIL, *USA Today*, 02.12.2015, (<http://goo.gl/cxo44D>, 12.12.2015).

96 Steele, R., 2015, *Keiser Report*, RT, 14.03.2015, (<https://youtu.be/GrFnFflv1Lg>).

97 Odom, W., *America's Strategic Paralysis*, Watson Institute for International Studies at Brown University, (<http://hammernews.tk/odomspeech.htm>, 12.12.2015).

98 Odom, W., 2007, *American Hegemony: How to Use It, How to Lose It*, *American Philosophical Society*, 151:4, rr. 8–9; Detaljnije: Odom, W., Dujarric, R., 2004, *America's Inadvertent Empire*, New Haven, London, Yale University Press.

no prihvata kad je reč o kršenju ljudskih prava. U tom smislu, Osnovni principi i smernice o pravu na reparaciju žrtava masovnih povreda ljudskih prava i humanitarnog prava definišu dužnost da se obezbedi primena univerzalne nadležnosti za kršenja koja po međunarodnom pravu predstavljaju zločin.⁹⁹ Koncept univerzalne pravde prihvaćen je u sudskoj praksi pred međunarodnim i nacionalnim sudovima. U Velikoj Britaniji je bio uhapšen Augusto Pinoče, po tužbi pred španskim sudom zbog teških kršenja ljudskih prava tokom njegove vladavine u Čileu. MKS je sudio Omaru el Bašaru po tužbi za genocid izvršen tokom njegovog mandata u Sudanu. U okviru korpusa ljudskih prava i sloboda i međunarodnog humanitarnog prava, osnov za uspostavljanje univerzalne nadležnosti može predstavljati sistemsko i/ili teško kršenje tokom represivnog režima prava poput *inter alia* na život, na čovečno postupanje, na samoopredeljenje, na nediskriminaciju.¹⁰⁰ Međunarodno pravo obezbeđuje osnov da se odgovorni za posledice po stanje ljudskih prava i bezbednosti utuže, čak i ako su iz država koje, poput SAD, nisu prihvatile Statut MKS, u kom smislu se po ovom osnovu mogu goniti i odgovorni pripadnici ISIS-a.

Vlast je, sa aspekta političke teorije, legitimna ako većina veruje da osnovano poseduje moć, vrši uticaj i zahteva poštovanje.¹⁰¹ Posedovanje moći ne zavisi od demokratskih normi i standarda vladavine i svaka vlast, uključujući i privremenu, formalno je legitimna sve dok građani veruju da s pravom poseduje moć. Iz odvojene percepcije vlade od države proizilaze dva kriterijuma legitimiteta vlasti: prvi, vrednovanje osnovnih normi, vrednosti i institucija sistema i, drugi, šta i kako političke vlasti rade sa svojom moći.¹⁰² Autoritarni režim odlikuje suštinsko ukidanje razlike između institucija i nosilaca moći, odnosno personalizacija funkcija vlasti i sistemski korupcija, usled čega postoji nesklad između vrednosti i učinka.¹⁰³ Prava i sloboda ličnosti su međunarodno zaštićene vrednosti, te iz odlike da se protiv građana sistemski vrše međunarodno protivpravni akti proističe nelegitimnost režima. U slučaju kršenja na način koji omogućuje univerzalnu nadležnost, postupak utvrđivanja odgovornosti pred međunarodnim sudovima mogu, osim sukcesorske vlasti, pokrenuti i dr-

99 UN General Assembly, *Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law*, UN doc. A/RES/60/147 (16 December 2005), para. 8.

100 Stevanović, M., 2014, (fusnota 40), str. 55.

101 Gilley, B., 2006, The Determinants of State Legitimacy: Results for 72 Countries, *International Political Science Review*, 27:1, p. 48.

102 Easton, D., 1975, A Re-assessment of the Concept of Political Support, *British Journal of Political Science*, 5:4, p. 437.

103 Stevanović, M., 2014, (fusnota 40), str. 166–167.

žave koje usvajaju univerzalnu nadležnost.¹⁰⁴ Obavezi poštovanja osnovnih demokratskih vrednosti podležu i privremeni režimi. S obzirom na pokazatelje o stanju ljudskih prava i korupciji u periodu administracije KPV u Iraku, ni ona ne može uživati imunitet vezano za kršenja osnovnih ljudskih prava iračkih građana. Budući da istina o kršenjima ljudskih prava dovodi državu u situaciju da *ipso facto* postaje obavezna da omogućiti njihovo sankcionisanje, time i vlasti nakon KPV imaju takvu obavezu, uključujući i ISIS da je reč o grupaciji sa demokratskim legitimitetom. S obzirom na to da je KPV bila pod kontrolom administracija konkretnih država, odgovornost se može pripisati i njima.

Gljučni razlog za međunarodno suočavanje sa ISIS-om proističe iz činjenice da ova grupacija sa teritorijalnim pretenzijama ne priznaje međunarodni poredak. Zbog toga je pretnja za međunarodni mir i bezbednost, a ne za nacionalni interes trećih država. Radi suzbijanja ISIS-a, moraju se dosledno sprovesti međunarodne sankcije, ali i obezbediti delotvorna međunarodna kontrola granica, pomoć za raseljena lica i izbeglice i mirovne misije UN u državama koje se graniče sa Irakom i Sirijom. U tom smislu se može primetiti da je reč o strategiji borbe protiv naoružanog entiteta koji više liči na odmetnutu državu. To iziskuje da Savet bezbednosti, na osnovu čl. 39. i 42. Povelje, da preporuke ili odluči o merama oružane sile da bi se vaspostavili međunarodni mir i bezbednost. Činjenica da stalne članice SBUN SAD, Velika Britanija i Francuska svoje operacije protiv ISIS-a na teritoriji Sirije pravdaju pravom na samoodbranu (zbog terorističkog napada ili zbog interesa nacionalne bezbednosti) odražava nespremnost da se pretnja ISIS-a rešava u okviru sistema kolektivne bezbednosti UN. Izbegavanje da se sa problemom ISIS-a suoči na odgovarajući i legalan način doprinosi širenju problema terorizma i državnog terorizma kao oblika međunarodnih odnosa.

LITERATURA

1. Adams, S., 2015, *Failure to Protect: Syria and the UN Security Council*, New York: Global Centre for the Responsibility to Protect.
2. Allen, T., 2013, *Dangerous Convictions: What's Really Wrong with the U.S. Congress*, Oxford, Oxford University Press.
3. Bases, D., 2014, France Rules Out Air Strikes in Syria, *Reuters*.
4. Brown, S., 2014, Berlin Voices Support for Air Strikes on Islamic State in Syria, *Reuters*.
5. Beaumont, P., 2014, How effective is Isis compared with the Iraqi army and Kurdish peshmerga?, *The Guardian*.

104 Stevanović, M., 2014, str. 56.

6. Bellal, A., 2015, *The War Report: Armed Conflict in 2014*, Oxford, Oxford University Press.
7. Bellamy, A., Wheeler, N., 2008, *Humanitarian Intervention in World Politics*, 3rd edition, Oxford, Oxford University Press.
8. Bilger, A., 2014, *ISIS Annual Report Reveal a Metrics-driven Military Command, Institute for the Study of War – Background*.
9. Blokker, N., Schrijver, N., 2005, *The Security Council and the Use of Force: Theory and Reality – a Need for Change*, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers.
10. Bowen, S., 2009, *Hard Lessons: The Iraq Reconstruction Experience: Report by the Special Inspector General for Iraq*, Washington, DIANE Publishing.
11. Bremer, P., 2009, *Testimony of Head of Coalition Provisional Authority in Iraq from 2003–2004*, May 22, 2008, in: *Accountability Lapses in Multiple Funds for Iraq: Hearing before the Committee on Oversight and Government Reform*, Washington, US GPO.
12. Cameron loses Commons vote on Syria action, *BBC*, 30.08.2013.
13. Cassese, A., 2005, *International Law*, 2nd edition, Oxford, Oxford University Press.
14. Čičovački, P., 2007, *Državni terorizam – najveća pretnja po čovečanstvo, Nova srpska politička misao*, 1–2.
15. Clemons, S., 2014, 'Thank God for the Saudis': ISIS, Iraq, and the Lessons of Blowback, *The Atlantic*.
16. Curry, A., 2014, *Exclusive: NBC News' Ann Curry Interviews Iranian President Hassan Rouhani*, *NBC News*.
17. Dahl, F., 2014, *4-Seized nuclear material in Iraq "low grade" – UN agency*, *Reuters*.
18. Department of Defense, 2015, *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*.
19. Dimitrijević, V., 1982, *Terorizam*, Beograd, Radnička štampa.
20. Dixon, M., 2013, *Textbook on International Law*, 7th edition, Oxford, Oxford University Press.
21. Drake, C. J. M., 1998, *Terrorist Target Selection*, New York, St. Martin's Press.
22. Duffy, H., 2015, *The 'War on Terror' and the Framework of International Law*, Cambridge, Cambridge University Press.
23. Easton, D., 1975, *A Re-assessment of the Concept of Political Support*, *British Journal of Political Science*, 5:4.
24. Gilley, B., 2006, *The Determinants of State Legitimacy: Results for 72 Countries*, *International Political Science Review*, 27:1.
25. Gregory, M., 2006, *Baghdad's 'missing' billions*, *BBC*.
26. Grodin, E., 2011, "Making the World Safe for Democracy": UN Security Council Resolution 1373, the International Imposition of Counterterrorism Policies, and the 'Arenas of Power' Model, *The Cornell Policy Review*, 2:1.
27. Hakimi, M., 2015, *Defensive Force against Non-State Actors: The State of Play*, *International Law Studies*, 91:1.
28. Hjelmggaard, K., 2015, *U.S. dismisses Russia's claim that Turkey's president buys oil from ISIL*, *USA Today*.
29. *Israel opens fire after 'shooting from inside Syria'*, *BBC*, 24.03.2013.

30. Johnson, K., 2014, Has the U.S. Turned off the Islamic State's Oil Spigot?, *Foreign Policy*.
31. Johnston, P., 2014, *Countering ISIL's Financing – Testimony Before the Committee on Financial Services United States House of Representatives*, Santa Monica, Rand Corporation.
32. Josh, J., 2016, *Current Affairs November 2015*, eBook: Jagranjosh.com.
33. Kerry, J., 2014, John Kerry: "We are at war" with ISIS, *CBSN*.
34. Kerry, J., 2014, No need for "war fever" in ISIS operations, *CBS News*.
35. Kerry, J., 2014, U.S. not at war with ISIS, *CNN*.
36. Kirby, J., 2014, Pentagon Press Conference, 12 September.
37. Klein, A., 2012, Mideast war in March?, *WND*, February 24.
38. Kristen Boon, O., Huq, A., Lovelace, D., 2012, *Terrorism Documents of International and Local Control Terrorism: U.N. Response to Al Qaeda: Developments Through 2011*, Oxford, Oxford University Press.
39. Laqueur, W., 1987, *The Age of Terrorism*, Boston, Little&Brown.
40. Levitt, M., 2015, Countering ISIL Financing: A Realistic Assessment, Conference "Taking the Fight to ISIL: Operationalizing CT Lines of Effort Against the Islamic State Group", Proceedings, Washington, Washington Institute for Near East Policy.
41. Lister, C., 2014, *Islamic State Senior Leadership: Who's Who*, Doha, Washington, Brookings Doha Center.
42. Lister, C., 2014, *Profiling the Islamic State*, Doha, Washington, Brookings Doha Center.
43. McCain, J., 2014, State of the Union with Candy Crowley, *CNN*, January 12.
44. Mendick, R., 2014, Banker who financed 9/11 mastermind now funding terrorists in Syria and Iraq, *The Telegraph*, October 4.
45. Mijalkovski, M., 2003, *Terorizam i protivteroristička borba*, Beograd, Vojna akademija.
46. Milosavljević, B., 2015, Međunarodna zaštita u oblasti smanjenja rizika od katastrofa, *Pravni zapisi*, 1.
47. Milošević, M., 1988, Terorizam kao krivično pravna kategorija, *Bezbednost*, 4.
48. Moubayed, S., *Under the Black Flag: At the Frontier of the New Jihad*, London/ New York: IB Tauris, 2015.
49. Obama, B., 2011, *Address to the Nation on Libya at National Defense University*, 28 March.
50. Obama, B., 2014, *Statement by the President on ISIL*, The White House Office of the Press Secretary, 10 September.
51. Obama: "Turkey has the right to defend its airspace", *BBC News*, 24 November 2015.
52. Odom, W., *America's Strategic Paralysis*, Watson Institute for International Studies at Brown University,
53. Odom, W., 2007, American Hegemony: How to Use It, How to Lose It, *American Philosophical Society*, 151:4.
54. Odom, W., Dujarric, R., 2004, *America's Inadvertent Empire*, New Haven, London, Yale University Press.
55. Principles in the administration of the Islamic State, in: Al-Tamimi, A., 2015, The Isis papers: a masterplan for consolidating power, *The Guardian*, 7 December.

56. Rajan, J., 2015, *Al Qaeda's Global Crisis: The Islamic State, Takfir and the Genocide of Muslims (Contemporary Terrorism Studies)*, New York, Routledge.
57. Ranj, A., Khan, B., 2014, Airstrikes on Isis targets in Syria and Iraq are legal under international law, *LSE British Politics and Policy*.
58. Rasheed, A., 2015, *ISIS: Race to Armageddon*, New Delhi, Vij Books.
59. Saad, A., 2014, Iraqi PM Maliki says Saudi, Qatar openly funding violence in Anbar, *Reuters*, March 1.
60. Simeunović, D., 2009, *Terorizam, Opšti deo*, Beograd, Pravni fakultet u Beogradu.
61. Steele, R., *Keiser Report*, RT, 14.03.2015.
62. Stevanović, M., 2014, *Postupanje sa dosijeima bivših represivnih režima sa aspekta unutrašnjih prava država u tranziciji i međunarodnog javnog prava*, magistarska teza, Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu.
63. Stockholm International Peace Research Institute, 2015, *SIPRI Yearbook 2014*, Oxford, Oxford University Press.
64. Tocci, N., 2014, On Power and Norms: Libya, Syria, and the Responsibility to Protect, *Transatlantic Academy Paper Series*, 2.
65. Vejnović, D., Radulj, S., Šikman, M., 2006, *Društveni aspekti terorizma*, monografija, Banja Luka, Udruženje defendologa Republike Srpske.
66. Warren, S., 2015, *Department of Defense Press Briefing from Baghdad*, Iraq, 2 December.
67. Weapons of ISIS / ISIL (Daesh), *Military.Factory.com*, 17.12.2015.
68. Westra, L., 2011, *Globalization, Violence and World Governance*, Leiden, Boston, Brill.
69. York, R., 2015, *Know Thy Enemy: Islamic State of Iraq and the Levant*, New York, Lulu.com.
70. Zelin, A., 2015, The Archivist: Unseen Islamic State Financial Accounts for Deir az-Zor Province, *Jihadology*, 5 October.
71. Ziccardi Capaldo, G., 2015, *The Global Community Yearbook of International Law and Jurisprudence 2014: Volume I*, Oxford, Oxford University Press.

PRAVNI IZVORI

1. Al-Ushayqir al-Ja'fari, I, Letter from Minister for Foreign Affairs of the Republic of Iraq Republic, in: *Letter dated 20 September 2014 from the Permanent Representative of Iraq to the United Nations addressed to the President of the Security Council*, UN doc. S/2014/691 (22 September 2014).
2. Bečka konvencija o ugovornom pravu, *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori i sporazumi*, br. 30/72.
3. House of Commons, *Syria and the Use of Chemical Weapons*, Debate 29 August 2013: Column 1425.
4. Earnest, J., The White House Office of the Press Secretary, 9/12/2014.
5. The Financial Action Task Force (FATF), *Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)*, Paris: FATF/OECD, 2015.
6. Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, *Rule of Terror: Living under ISIS in Syria*, A/HRC/28/69 (5 February 2015).

7. International Conference on Peace and Security in Iraq, Paris, 15 September 2014, *France diplomatie*, Events, 15.09.2014. <http://goo.gl/ycbBsE> (11.12.2015)
8. International Initiative to Prosecute US Genocide in Iraq, *For Justice for Iraq*, 06.10.2009. <http://goo.gl/C2P7ok> (12.12.2015);
9. International Law Commission, *Report on the work of its 18th Session to the General Assembly*, UN doc. A/CN.4/191, (1966) 2 YILC.
10. *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States* (26 December 1933).
11. Organization of American States, CP/RES/930 (1632/08) (Mar. 5, 2008).
12. *Permanent Representative of the UK to the UN, Letter dd 25 November 2014 to the Secretary-General and the President of the Security Council*, UN Doc. S/2014/851 (26 November 2014).
13. Povelja UN, *Međunarodni ugovori FNRJ*, br. 5/1945.
14. *Report of the Ad-hoc Committee on International Terrorism*, UN doc. A/32/37 (28 April 1977).
15. UN General Assembly, *2005 World Summit Outcome*, UN doc. A/RES/60/1 (24 October 2005).
16. UN General Assembly, *Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law*, UN doc. A/RES/60/147 (16 December 2005).
17. UN General Assembly, *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*, A/RES/25/2625 (24 October 1970).
18. UN General Assembly, *Implementing the Responsibility to Protect – Report of the Secretary-General*, UN Doc A/63/677 (12 January 2009).
19. UN General Assembly, *Situation of Human Rights in the Syrian Arab Republic*, UN doc. A/RES/68/182 (18 December 2013).
20. UN General Assembly, *Situation of Human Rights in the Syrian Arab Republic*, UN doc. A/C.3/70/L.47 (2 November 2015).
21. UN General Assembly, *The Situation in the Syrian Arab Republic*, UN doc. A/RES/67/262 (15 May 2013).
22. UN General Assembly, *Vienna Declaration and Programme of Action*, A/CONF.157/23 (12 July 1993).
23. UN Human Rights Council, *The Grave and Deteriorating Human Rights and Humanitarian Situation in the Syrian Arab Republic*, UN doc. A/HRC/RES/29/16 (2 July 2015).
24. UN Human Rights Council, *The Grave and Deteriorating Human Rights and Humanitarian Situation in the Syrian Arab Republic*, UN doc. A/HRC/RES/30/10 (30 September 2015).
25. UN Security Council, Resolution, UN doc. S/RES/1973 (17 March 2011).
26. UN Security Council, Resolution, UN doc. S/RES/2170 (15 August 2014).
27. UN Security Council, *Threats to International Peace and Security Caused by Terrorist Acts*, UN doc. S/PRST/2014/23 (19 November 2014).
28. UN Security Council, UN doc. S/2012/538 (19 July 2012).
29. UN Security Council, UN doc. S/2014/348 (22 May 2014).

30. UN Security Council, UN doc. S/RES/1483 (22 May 2003).
31. UN Security Council, UN doc. S/RES/2170 (15 August 2014).
32. UN Security Council, UN doc. S/RES/2199 (12 February 2015).
33. UN Security Council, UN doc. S/RES/2249 (20 November 2015).
34. UN Security Council, UN doc. S/RES/2249 (20 November 2015).
35. UN Security Council, UN doc. UN S/RES/1483 (22 May 2003).
36. US Congress Committee on Oversight and Government Reform, *Cash Transfers to the Coalition Provisional Authority*, 06.02.2007.
37. US Department of Defence, 29 December 2015.
38. US Department of State, *Country Reports on Terrorism 2014*, Washington: Department of State Publication 2015.
39. Zebari, H., Letter from Minister for Foreign Affairs of the Republic of Iraq Republic, in: *Letter dated 25 June 2014 from the Permanent Representative of Iraq to the United Nations, addressed to the Secretary-General*, UN doc. S/2014/440 (25 June 2014).

SUDSKA PRAKSA

1. ICJ, *Asylum case*, (Colombia v. Peru), Judgement of 20 November 1950, *ICJ Reports 1950*.
2. ICJ, *Armed Activities on the Territory of the Congo* (DR Congo v. Uganda), Judgement of 19 December 2005, *ICJ Reports 2005*.
3. ICJ, *Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)*, Advisory opinion of 21 June 1971, *ICJ Reports 1971*.
4. ICJ, *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, Advisory Opinion of 9 July 2004, *ICJ Reports 2004*.
5. ICJ, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* (Nicaragua v. USA), Judgement of 27 June 1986, *ICJ Reports 1986*.
6. Permanent Court of International Justice, *Customs Regime* (Germany v. Austria), Advisory Opinion of 5 September 1931, 1931 *PCIJ A/B41*, Individual Opinion Judge Anzilotti.

INTERNATIONAL LEGAL PROBLEM IN COMBATING “ISLAMIC STATE” TERRORIST GROUP IN SYRIA

Miroslav Stevanović

SUMMARY

“Islamic State of Iraq and Syria” (ISIS) has occupied parts of internationally recognized states and exerts further territorial pretensions. ISIS, also, implements a repressive rule, through violations of human rights and humanitarian law, which may constitute international crimes.

In facing the threat of ISIS, the perception of international terrorism is important since this group has the features of a territorial entity. So far, facing with the threat of ISIS has been reduced to a model that is adopted by the UN Security Council against the terrorist network Al-Qaida.

An international coalition of states, led by the United States, has undertaken air strikes on positions of ISIS, on several grounds: the responsibility to protect, the protection of national security, and at the request of Iraq. At the same time, the strikes are applied in Syria, which can not be accountable for the actions of ISIS and has not requested international assistance.

International law does not allow actions which would aim to destroy or jeopardize the territorial integrity or political independence of any sovereign and independent state, which is acting in accordance with the principle of equal rights and self-determination of peoples, and is hence governed by a representative government.

The UNSC resolution 2249 remains short of recommending international armed action under the aegis of UNSC, but represents a step forward in recognizing the responsibility of this body in facing ISIS, at least as far as the “destruction of refuge” is concerned.

The use of force in the territory of Syria, without the express authorization of the UNSC is illegal, because terrorism does not constitute grounds for the use of force against countries. But, it opens broader issues of responsibility for the development of ISIS and the humanitarian crisis in the Middle East, as well as the functioning of the system of collective security.

Overcoming the current crisis UNSC implies not just a mechanism for effective implementation of previous, unarmed, measures, but also reaching consensus on the functioning of the collective security system, because if there is no protection of states and citizens from violence, the question arises of the reasons for the existence of the system itself.

Key words: international terrorism, repressive regime, responsibility for the protection, self-defense, humanitarian intervention, collective security.

Dostavljeno Redakciji: 19. decembra 2015. god.

Prihvaćeno za objavljivanje: 19. januara 2016. god.